

GRØNLANDSK LITTERATUR

Af landsrådsmedlem, efterskoleforstander *Fr. Nielsen*

Enhver litteraturs værd og betydning for nationen kan måles ud fra dens eksistensvarighed. Ukendte eskimoiske forfattere og digtere har for eet tusind år siden skabt begyndelsen til en sagnlitteratur, som først ophørte omkring ved kristendommens indførelse i Grønland. Igennem alle de hundreder af år er sagnlitteraturen blevet bevaret mundtligt, fra generation til generation, indtil den blev nedskrevet, og er på den måde blevet reddet fra glemsel.

Man tager vist ikke fejl ved at sige, at de fleste temaer for sagnene er blevet til før eskimoernes udvandring fra egnene i Nord-Canada. Med trofast bevarelse af disse temaer har sagnene fulgt med i stadig skiften af både eskimoernes opholdssted på nye egne og fortællernes person og digteriske evner. Sagnenes indholdsmæssige forskel i Nord-Canada, Vest- og Østgrønland er forbavsende ringe, når man tænker på de hundreder af år, sagnene har eksisteret. Æren derfor tilfalder ukendte og kendte fortællere, som dyrkede deres virksomhed med kaldfølelse og trofasthed mod sagnenes oprindelighed.

Sagnlitteraturen omfatter alle emner inden for den gængse litteratur. Den indeholder eskimoernes kultiske guddomme, beretninger om sammenstød med de indianske fjender (som senere i Grønland til dels er overført til nordboerne), om opdagelsesrejser i ukendte egne, om stærke mænd og deres bedrifter, om livet i almindelighed både i gode og trange tider, om fjendskab og venskab (dog ingen kærlighed) o. s. v. I indhold og tone findes de i alle nuancer fra dyb alvor til mere eller mindre grovkornede morsomheder, der ikke har anden hensigt end at more tilhørerne. Der findes små fortællinger og digte, der har høj digterisk værdi. Sproget er rigt på udtryk og af en sådan art, at nuværende forfattere kan lære meget deraf.

Denne grønlandske litteraturskat ville utvivlsomt have været forsvundet af sig selv, hvis man ikke i tide havde begyndt at nedskrive den. Arbejdet med nedskrivningen påbegyndtes af den berømte eskimolog og grønlandsven, dr. H. Rink. Arbejdet fortsattes af William Thalbitzer og Knud Rasmussen, hvis værk „Myter og Sagn fra Grønland“ indeholder alle de sagn, der fandtes i Grønland. Der findes også en grønlandsk udgave ved Kr. Lyng.

Efter sagndigtningens ophør kom der åndelig set en fattig tid. Ved kolonisationens indførelse blev grønlænderne berøvet deres åndelige og til dels materielle selvstændighed. De var ude af stand til at skabe noget, hvis de ikke blev sat i gang af andre.

Da dr. H. Rink fik den idé at udgive læsestof til grønlænderne og lade det skrive af grønlænderne selv, havde han nok ikke tænkt sig, at han dermed ville vække grønlændernes slumrende berette- og skrivelyst. Månedssbladet „Atuagagdliutit“, som startedes 1861, indledte den nye tids grønlandske litteratur. Bladets indhold svarede til undertitlen: „Beretninger om alt, hvad der er værd at høre.“ Det var af format og udkommelse kun et lille blad, men indholdet var rigt og afvekslende: Oversatte romaner og fortællinger, eskimoiske fortællinger, beretninger fra det daglige liv, rejse- og fangstoplevelser, almindelige meddelelser, prædikener, personalia og gode råd. En længere roman kunne det tage flere år at udgive. Selvom oversættelserne ikke altid hørte til det, man kalder „lødige litteratur“, gav de dog grønlænderne indblik i forskellige litteraturformer i andre lande og animerede dem til at forsøge at skrive. Blandt de grønlandske skribenter må den sydgrønlandske sælfanger Ungaralak fremhæves. Hans artikler indeholdt så meget kulturhistorisk stof, at de fortjener at blive kendt i videre kredse. Desuden var han i besiddelse af en journalistisk fortælleevne. Bladets mangeårige redaktør Lars Møller har leveret de fleste oversættelser.

Den åndelige litteratur har fra kristendommens indførelse bestået af bibelen og gudelege skrifter, som blev oversat af flittige og mere eller mindre grønlandsskyndige danske præster. Ved de forskellige udgaver af salmebogen har grønlænderne selv ikke gjort sig bemærket før udgaven af 1907. Både den lutheranske statskirke og brødremenighedens salmebøger bestod af oversættelser, som — når man tager tidens åndelige fattigdom i betragtning — både i form og indhold var af høj værdi. Af de danske salmeoversættere må i første række nævnes Knud Kjer (1802–65) og i den nyere tid C. W. Schultz-Lorentzen (1873–1951). I den sidste udgave af brødremenighedens og i vor nuværende salmebog dominerer missionæren K. J. Spindler (1838–1918), den hidtil uovertrufne grønlandske salmist. Som foran nævnt blev der optaget nogle salmer, forfattet og oversat af grønlænderne selv, i 1907-udgaven, men endnu er der ingen grønlænder, der har indskrevet sit navn som national salmist. Vor nuværende salmebogs litterære og indholdsmæssige værdi skyldes mange fortræffelige oversættelser.

Eskimoerne og senere grønlænderne kunne godt lide at synge. Vore forfædre havde digtet mange sange til brug til praktiske formål (tryllesange) og til almindelig underholdning. Desværre er disse ikke så godt bevarede som sagnene, så de allerfleste er gået i glemmebogen. Grønlænderne har ikke ejet en sangbog, før den før omtalte herrnhutiske missionær K. J. Spindler udgav „105 sange med noder“ i 1876, og denne sangbog blev efterfulgt af den første udgave af den nuværende sangbog i 1908 (udgivet af seminariet på C. W. Schultz-Lorentzens initiativ). Siden er der udkommet flere udgaver med et

Den grønlandske sangbog har betydet umådelig meget og sunget grønlænderne sammen i hjemmene, længe før foreningslivet blussede op i årene under og efter krigen, hvorved sangbogen fik fornyet værd. På billedet ses Godthåbs første grønlandske pigespejdere i fuld uniform Foto: Chr. Vibe

stigende antal sange. Sangbogen er de grønlandske digteres næsten eneste åndehul. Der kan man læse Henrik Lunds romantiske naturskildringer, Jonathan Petersens nationalfølelsesbetonede og den yngre generations mere forskelligartede frembringelser. Ved Pavia Petersens og Kristen Poulsens tidlige bortgang mistede den grønlandske sang nogle af sine bedste dyrkere.

Det giver sig selv, at den fåtallige grønlandske befolkning på sit eget sprog ikke kan frembringe litteratur i international målestok. Og for dem, der er i besiddelse af den litterære gave, er det vanskeligt at tale om grønlandske forfattere i ordets egentlige betydning, og foreløbig består den grønlandske romanlitteratur af enkelte menneskers enkelte frembringelser, ofte skabt af forfatterens indstilling til den tid, han lever i.

1914 udkom den første grønlandske roman: „Singnagtugak“ (drømmen) af Mathias Storch. Den blev efterfulgt af Augustinus Lynges „Ukiut 300-ngornerat“ (300 år efter). Det er værd at nævne dem begge på een gang, idet begge giver udtryk for utilfredshed med de daværende forhold. Der skildres de for Grønland ideelle forhold efter så og så mange års forløb. Senere har Frederik Nielsen, Pavia Petersen og Karl Heilmann udgivet romaner, hvis indhold overvejende er hjemstavnskildring. Hans Lynges har holdt sig mest

til mytiske noveller og skuespil, men det meste af hans produktion findes i duplikeret form. På initiativ af Knud Rasmussen dannedes omkring 1909 Grønlandsk Litteraturselskab, der havde til formål at forsyne grønlænderne med læsestof først og fremmest af oplysende art. Der har Knud Rasmussen fået lejlighed til at benytte sin egenartede og fængslende sprogstil. Han er jo en fortæller af Guds nåde, også på grønlandsk. Han skrev bl. a. om egne rejser, og han vedblev at skrive indtil sin død. Uden hans støtte og tilskyndelse havde de første grønlandske romaner ikke set dagens lys.

1930 dannedes Grønlands Folkeoplysningsforening med den danske som forbillede. Foreningen har udgivet pjecer af forskellig oplysende art, og ved siden af dens egentlige opgave har den udgivet en hel del oversatte underholdningsromaner. Foreningen får økonomisk støtte fra Grønlands landskasse. Før i tiden har de grønlandske landskasser også bekostet udgivelse af samfundsnyttige og oplysende bøger, bl. a. Knud Oldendows publikationer.

Det vil stadig være begrænset, hvad der udkommer af bøger på grønlandsk, og det kan aldrig dække grønlændernes behov for læsning. Men dette behøver ikke at danne hindring for genfødelse af speciel grønlandsk litteratur og for kommende grønlandske forfatters virkelyst. Vi venter, at der vil blive skabt noget virkelig godt inden for den grønlandske litteratur.